

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Сліденка І.Д. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та положень пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ (справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці)

Зважаючи на наявність Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої, абзаців першого, другого, четвертого, шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ та положень пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ (справа про щомісячне довічне грошове утримання суддів у відставці) від 8 червня 2016 року № 4-рп/2016 (далі – Рішення), прийнятого більшістю від фактичного складу Конституційного Суду України;

констатуючи той факт, що застосовані методологія і аргументація та визначена на їх основі Конституційним Судом України абстрактно-теоретична неконституційність положень частини третьої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII; абзаців першого, другого, третього, четвертого та першого, другого речень абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакціях Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII;

пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII в частині скасування з 1 червня 2015 року норм щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ мають виключно суб’єктивний, відносний та упереджений характер;

усвідомлюючи необхідність субстанційно-онтологічного аналізу для визначення недоліків та недосконалостей, які містяться в Рішенні;

користуючись правом на окрему думку, наданим статтею 64 Закону України „Про Конституційний Суд України“;

вважаю за необхідне висловити такі **заперечення** щодо Рішення:

I. Заперечення концепції Рішення.

Конституційний Суд України концептуально вибудовує Рішення на тому, що:

– довічне грошове утримання суддів у відставці є складовою принципу незалежності суддів;

– довічне грошове утримання суддів у відставці кореспондується з правом на справедливий суд;

– при цьому логіка Конституційного Суду України полягає в тому, що довічне грошове утримання суддів у відставці і пенсія є принципово різними інститутами.

Практично сукупна дія цих трьох компонентів обумовила концептуальні вади та неузгодженості Рішення.

Насамперед щодо природи інституту довічного грошового утримання суддів у відставці, яку повинен був дослідити Конституційний Суд України.

Ніде у цивілізованому світі інститут довічного грошового утримання суддів у відставці не застосовується. Стандартний підхід у цьому питанні ілюструє досвід Федеративної Республіки Німеччина. Після виходу на пенсію (65 років) судді федерального і земельного рівня отримують грошове забезпечення згідно з законом про забезпечення державних службовців та

суддів на рівні федерації та федеративних земель. Розмір грошового забезпечення визначається лише стажем судді.

Перелік держав, де законодавець оперує інститутом довічного грошового утримання суддів у відставці, окрім України, зводиться до Російської Федерації, Азербайджанської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Білорусь, Киргизької Республіки. До речі, з огляду на аналіз законодавства, норма про 20-річну практику судді, яка дає змогу отримувати довічне грошове утримання, „перекочувала“ в правову систему України із законодавства Російської Федерації (стаття 15 Закону Російської Федерації „О статусе судей в Российской Федерации“).

Про що свідчить цей перелік. Насамперед про те, що в ньому представлені постсоветські держави з їх доволі химерними уявленнями про право, правову державу та судову владу. У жодній з цих держав ні судова влада, ні право не виконують належних їм функцій. У кращому випадку деякі з цих держав здійснюють демократичні перетворення, сутність яких полягає у переході від радянської системи нормативного врядування до правових моделей, характерних для західної демократії. Це певною мірою стосується України та Республіки Молдова. Всі інші держави цього переліку – типові авторитарні держави, де право і суд є не більше, ніж ширмою, яка приховує істинні сутності, надзвичайно далекі і від права, і від істинного суду. Власне, і Україні з Республікою Молдова ця якість також притаманна значною мірою.

Інститут довічного грошового утримання суддів у відставці є типовим постсоветським інститутом, за допомогою якого держава намагається отримати прихильність суддів для забезпечення своїх далеких від права потреб, встановлюючи непропорційні переваги для одних груп за рахунок інших. З яких причин суддям встановлено 20-річний стаж роботи, який дає право отримувати довічне грошове утримання, – невідомо. Врешті-решт, приміром, ні про яке шкідливе виробництво в цьому випадку не йдеться в принципі. Порівнювати роботу судді і шахтаря або нафтовидобувача, які працюють в складних кліматичних умовах, – блюзнірство. Знову ж таки

будь-які „незручності“ праці в цивілізованих державах компенсуються матеріально (відповідними грошовими коштами). Однак ці кошти повинні кореспондуватися з виконаною роботою. Советський підхід через очевидну нестачу коштів якраз і акцентував увагу на позаматеріальних стимулах („почесні грамоти“, „дошки пошани“). Матеріальні стимули у вигляді відповідних переваг були можливі лише щодо обмеженого кола осіб. Насамперед це стосувалося особливо шкідливих виробництв. Інша група, не пов’язана з такими виробництвами, носила загальну назву „номенклатура“ і була представлена партійними керівниками та особами, що забезпечували функціонування політичного режиму різного рівня. Для цієї групи були встановлені компенсації, які виходили далеко за межі шкідливих умов праці – починаючи від спеціальних зарплат і закінчуючи спеціальними цінами у спеціальних розподільниках. Таким чином, в СРСР такий спосіб врегулювання суспільних відносин був нічим іншим, як типовим привілеєм. А для України цей спосіб став продовженням советської практики привілеїв для обраних соціальних груп (судді, народні депутати України тощо).

З огляду на це, а також на явну непропорційність порівняно з іншими професіями у встановленні цього інституту, довічне грошове утримання суддів є нічим іншим, як привілеєм, встановленим державою. Цей привілей немає нічого спільного з цінностями правової держави, тим більше з необхідністю забезпечувати справедливий суд та гарантувати незалежність суддів.

Тим більше, не має нічого спільного з реальністю підхід, який розрізняє довічне грошове утримання суддів у відставці і пенсію. Ніякої різниці між цими інститутами не існує в принципі. Окрім того, що пенсія призначається за віком, а довічне грошове утримання суддів у відставці – відповідно до стажу. Матеріальна сторона питання одна і та ж. По суті довічне грошове утримання є пенсією, відстроченою у часі.

Очевидно, що ніяких раціональних причин для такого підходу не існує. Навпаки, в цивілізованій частині світу цінуються саме ті судді, які мають значний практичний досвід. А він, як відомо, здобувається лише з часом.

II. Заперечення методології Рішення.

Підхід, запропонований Конституційним Судом України в абзаці шостому пункту 3 мотивувальної частини Рішення, а саме: „при зменшенні розміру щомісячного довічного грошового утримання судді з 80 до 60 відсотків грошового утримання судді, ... відбулося зниження рівня матеріального забезпечення судді у відставці і як наслідок – гарантій незалежності такого судді, що може впливати на здійснення справедливого правосуддя та реалізацію права кожного на захист судом“ – якнайкраще ілюструє відому сентенцію про простоту, яка гірша за злодійство. Такою практикою Конституційний Суд України встановлює заборону регулювати розміри виплат ніяким іншим чином, окрім як їх збільшенням. Очевидно, що такий підхід суперечить як здоровому глузду, так і логіці. Мало того, що Конституційний Суд України ігнорує закони математики і плутає абсолютне і відносне вираження чисел, оскільки в абсолютному матеріальному вираженні 60 відсотків можуть бути набагато більшими, ніж 80 відсотків або такими ж, якщо, приміром, мова йде про співвідношення національних валют. Сумно те, що Конституційний Суд України абсолютно ігнорує економічну спроможність держави здійснювати виплати, незважаючи на те, який характер вони носять. Конституційний Суд України цинічно зігнував той факт, що Україна перебуває в екстремальних умовах функціонування, спричинених збройною агресією Російської Федерації, територіальними, людськими та економічними втратами, значними витратами Державного бюджету України, пов'язаними з необхідністю забезпечувати обороноздатність Республіки та захищати її суверенітет. З цієї точки зору Рішення точно відповідає відомому юридичному парадоксу – *fiat justitia et pereat mundus*.

III. Заперечення резолютивної частини Рішення.

Визнавши такими, що не відповідають Конституції України, положення частини третьої статті 141 Закону України „Про судоустрій і

статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакції Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII; абзаців першого, другого, третього, четвертого та першого, другого речень абзацу шостого частини п'ятої статті 141 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 7 липня 2010 року № 2453–VI у редакціях Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII, Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України“ від 24 грудня 2015 року № 911–VIII; пункту 5 розділу III „Прикінцеві положення“ Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення“ від 2 березня 2015 року № 213–VIII в частині скасування з 1 червня 2015 року норм щодо призначення щомісячного довічного грошового утримання відповідно до Закону України „Про судоустрій і статус суддів“, Конституційний Суд України вкотре продовжив практику врегульовувати суспільні відносини на свій смак та розсуд, замість Верховної Ради України. Адже на сьогодні довічне грошове утримання суддів у відставці регулюється виключно пунктом 4 резолютивної частини Рішення, а саме: „Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 80 відсотків грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді. За кожний повний рік роботи на посаді судді понад 20 років розмір щомісячного довічного грошового утримання збільшується на два відсотки заробітку, але не може бути більшим ніж 90 відсотків заробітної плати судді, без обмеження граничного розміру щомісячного довічного грошового утримання. У разі зміни грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді, здійснюється перерахунок раніше призначеного щомісячного довічного грошового утримання“. Аналіз чинного українського законодавства дозволяє стверджувати, що у ньому відсутня подібна норма. Це, в свою чергу, означає, що вказані суспільні відносини регулюються не нормою закону, а Рішенням.

Очевидно, що Конституційний Суд України не є легіслатурою, а подібна практика, з одного боку, грубо порушує виключну компетенцію парламенту, а з іншого, – констатує вихід Конституційного Суду України за межі повноважень, передбачених Конституцією України та Законом України „Про Конституційний Суд України“.

Таким чином, Конституційний Суд України самостійно врегулював суспільні відносини, здійснив законодавчу функцію, закріплену виключно за Верховною Радою України, та порушив приписи статей 6, 8, 85, 91, 92, 147, 150 Конституції України.

Суддя
Конституційного Суду України

І. Д. СЛІДЕНКО